

Цветозар Мръвков

**КАК ДА ПРАКТИКУВАМЕ
ФЪН ШУЙ В БЪЛГАРИЯ**

София, 2012

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Цветозар Мръвков, автор, 2012
© Издателство „Изток-Запад“, 2012

ISBN 978-954-321-941-4

Цветозар Мръвков

**Как да практикуваме
фън шуй
в България**

Съдържание

Вместо увод	9
Това, за което не пише в учебниците по история	11
Между небето и земята.....	19
Българското светоусещане	23
Архитектурата на българския дом.....	27
Не просто къща за тялото, а дом за душата.....	33
Къщата в българските народни представи.....	41
Входната врата на дома	45
Антрето и коридорите	49
Кухнята.....	51
Трапезария	55
Холът (дневната)	59
Спалнята.....	63
Тоалетната и банята	69
Детска стая.....	73
Теорията за Космическата енергия	79
Как да работим с ин и ян у дома	85

Как да работим с цветовете	91
Магията на цветята	101
Ароматите: тази важна подробност.....	109
Огледалото: ангелът с дяволска опашка	113
Осветлението на дома.....	119
Ние и домът сме в симбиоза	121
Защитете дома от... себе си	127
Как да пречистим къщата от негативни енергии.....	131
Български народни поверия за благополучие на дома .	135
Дните от седмицата в народните представи	141
Културна традиция на България.....	145
Литература	149

Първа част

**Изкуството на хармонията
и българските традиции**

Вместо увод

*Българите – това е народът,
от който се учудваше светът.*

Магнус Феликс Енодий (486)

Всеки народ има свои традиции, обичай и език. Именно те сплотяват хората в **нация** – социално, културно и духовно обединена общност, която се отличава от останалите народи.

Българската културна традиция има дълбоки и яки корени. Тя е плод на стремежите, мечтите и делата на много поколения.

Сакралният стремеж на българина е постигане на хармония. Хармония в семейството, в обществото, хармония със света. Устремът към разбиране на отношенията на между хората, между човека и природата, причинно-следствените връзки между нещата и събитията води до натрупване на колосални знания и опитност.

Въпреки непрестанните войни, кланетата и пожарища, през които е орисан да премине българският народ – винаги такава е била посоката, такава е нашата карма, напред и нагоре, към търсене на пътя за единението.

Ритуалите, поверията, обредите, легендите, които ще намерите в тази книга са само част от културното богатство на българина. И всички те са свързани с идеята за хармония, мир и благополучие в семейството, в рода, в държавата.

Нямам за цел да доказвам, че науката фън шуй има български корени. Точно обратното, всеки народ има свой „фън шуй“, но само китайците са имали историческият късмет да го запазят като стройно учение за търсене и създаване на хармония.

Основният принцип на вековната вяра на българите се е оформилата от дълбоко вкорененото чувство за всеобщото равновесие. То се проявява в отношенията между всички неща – светло и тъмно, топло и студено, активно и пасивно, горно и долно, висше и низше. А именно това е изкуството за разбиране и създаване на хармонична среда.

С тази книга ми се иска да подсказва на съвременният българин, че не е нужно да приема изцяло идеите на всяко чуждоземно учение, опит, ритуал и символ без да се опита да разбере или потърси аналогии в собствената си култура и традиция.

Ще се опитаме да вникнем в традициите на народа си, да се помъчим да разгадаем обичаите и ритуалите на дедите си за късмет, благополучие и изобилие, защото те носят послания и мъдрост не по-малко стари от тези на древен Китай и изкуството фън шуй, за което се казва че е на 3000 години.

Всеки българин трябва да се гордее с традициите и обичаите на страната си, да ги спазва и съхранява, да ги предава на поколенията. Днес това почти не се случва и всяко следващо поколение все повече се отдалечава от корена си.

Дали децата ни знаят още какво е сърп и какво е ръкойка? Какво е *соба*, *одая* и *чардак*? Какво е *чекрък* и *хурка*?

Знае ли някоя градска „мома“ в какво се състои ритуалът „ладуване“? Знае ли как се премахват уроки с вода и метла, защо не се подава през праг и защо не се сядат на ъгъл?

Остана ни само обичаят за кичене с мартеници. Може би защото го превърнахме в търговия...

Но когато забравим и него, знайте, че сме загубили всичко – и вярата, и историята, и морала на българина.

Това, за което не пише в учебниците по история

*Няма да разбереш накъде отиваш,
ако не знаеш откъде идваш!*

Конфуций

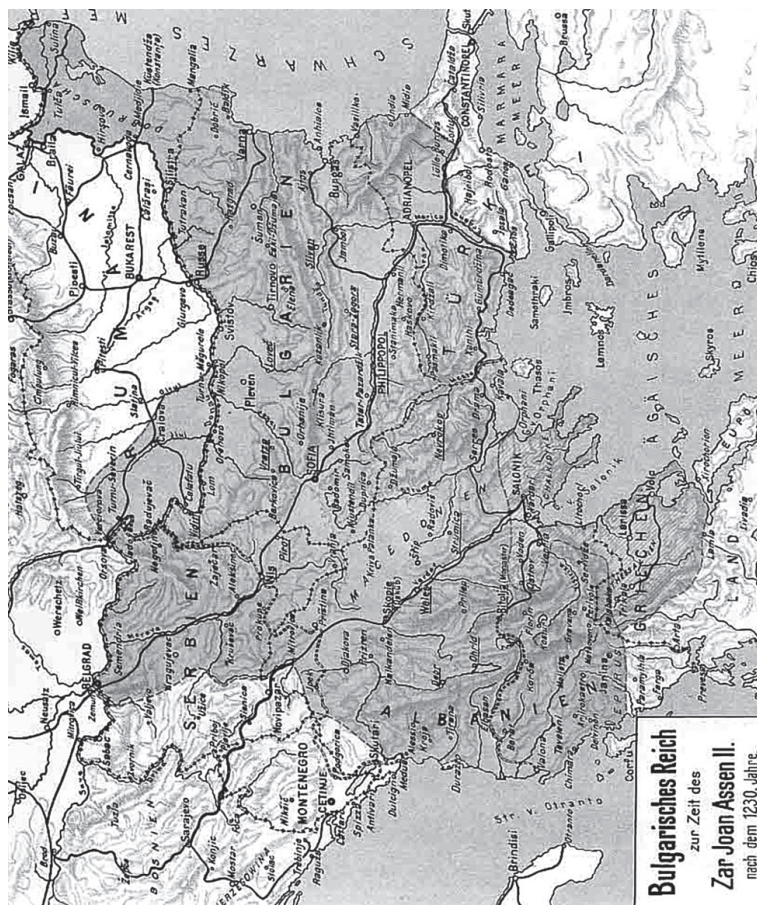
Следите на българската история се губят назад във времето, когато светът бил още съвсем млад.

Ако ви прави впечатление, през последните двадесетина години никой съвременен учен не смее да твърди, че българите са номадско племе, с тюркски произход, дошъл в Европа някъде от безпросветните монголски степи...

Напротив, наши и чужди историци все по-често доказват, че българите са били многоброен, достоен и уважаван народ, който е имал големи държави и е оставил в много точки на Европа и Азия следи от своето присъствие и култура.

Ще продължим нататък с едно уточнение: „прабългари“ е изкуствено създадено понятие, публикувано за първи път от големия български учен Петър Мутафчиев през 1943 г. Макар и неточно, то се използва като сборно за обозначаване на всички българи до времето на кан Аспарух. Навсякъде в книгата ние ще наричаме нашите предци „българи“ или „древни българи“, защото ние сме единственият народ в Европа съхранил името си през вековете и не бива да се делим на българи *преди* и българи *след*.

Карта на България от времето на цар Иван Асен (XIII в.)

Самата думата „България“ притежава сакрална същност. Буквата **ъ** е нашият запазен знак. Да знаеш и изговаряш името на човек или предмет е вид упражняване на власт над него, форма на притежание. Да сте чули чужденец, който произнася правилно думата „българин“?

Сведения за нашите предци се откриват в много древни източници като индийския епос „Махабхарата“, датиран между X и VII в. пр. Хр. и „Ведите“, където името „българи“ и древната ни държава Балхара, със столица Балх, се споменава над 70 пъти. Всъщност, ако се зачетете по-добре, ще видите, че във „Ведите“ се описват предимно слънчеви култове и ритуали, подобни на тракийските мистерии.

Ако трябва да търсим аналогии и тук, то „Веди“ е третата буква от българската глаголична азбука. Преди нея са „Азъ“ и „Буки“. „Веди“ означава „виждане“, „разбиране“, „знание“.

Глаголицата е сакралният български израз на всемирното знание. Всяка буква в нея има свое значение, смисъл и връзка с останалите. Първите шест например се четат така:

Азъ, Буки, Веди, Глаголь, Добро, Естъ

Коемо може да се „преведе“ като:

Азъ откривам външното познание (*буки*)
и постигам цялото знание (проявено и не проявено – *веда*)
и действайки (*глаголи*),
получавам,
(*имама = естъ*) *добро!*

Някои наши историци изказват мнение, че „Ведите“ и „Махабхарата“ умишлено не са превеждани на български по времето на социализма, за да не дразним с хилядолетната си история „големия брат“, тогавашния СССР.

Днес, изглежда, не бива да сме трън в очите на задокеанския ни брат и по-малките „братчета“ от Европейския съюз.

Но нещата са такива, каквито са, както казва Лаодзъ. Или такива, каквито трябва да бъдат.

Трябва да знаем и помним, че в старите китайски, арменски, арабски и византийски хроники името на българите се свързва с такива добродетели като необикновена честност и справедливост. Многократно е изтъквано, че българите са народ с голямо достойнство.

Епископът на Галия Магнус Феликс Енодий през 486 г., казва за древните ни предци:

*Българите – това е народът,
който имаше всичко, което е пожелавал;
те вярваха, че светът е открит за тях;
те никога не се съмняваха в победата;
това е народът, на който се учудваше светът.*

Напоследък много историци, автори на книги и телевизионни предавания изследват пътя на българските племена и тяхното разселване из Азия и Европа през първите векове на новата ера.

В настоящата книга няма да се спирам на тези достатъчно експлоатирани и популярни днес теми. Ще кажа няколко думи по друга – според мен – изключително интересна от културна гледна точка тема, а именно тезата за **непрекъснатото българско присъствие на Балканите** от древността до днес.

Преди няколко години за пръв път се срещнах с идеята, че **Аспарух минава Дунав, за да се съедини със старите българи, живеещи тук**. Тоест той се **завръща** в земите, които българите са обитавали от много по-рано („Кротовата България и покръстването на българите“, д-р Ганчо Ценов, 1937 г.).

Отначало идеята ми се стори меко казано странна, но в процеса на изследване на идеите за „български фън шуй“, на фолклора, на светоусещането на българите и историята на нашата култура тази теза прерасна в траен интерес и желание за изследване.

За да не бъда голословен ще приведа само няколко цитата от древните анали, които успях да открия.

Изключително любопитно е твърдението на римския автор Анастасий Библиотекар (810–879) които пише, че след разделянето на Римската империя през 364 г. при императорите Валентиниан I и Валент: „българският народ врълхлетял и заел всички страни по Дунав.“

Анастасий Библиотекар говори за преминаването на Аспаруховите българи отсам Дунав така: „българите обединили своето отечество, съгласно родственото им право“ („quia Bulgares, qui jure gentile sibi pariam subjugantes“, Historia de viti Rom. Pont. Patrolog. lat. 128, col. 1393 f).

Доказателство за българското присъствие на Балканите далеч преди Аспарух е и строежът на Анастасиевата стена (вал), която пазела подстъпите към Константинопол от Черно до Бяло Море. Тя била построена през 515 г. и имала дължината 70 км. Както пише византийският хроникьор и теолог Йоан Зонара: „построи я император Анастасий, за защита от българите.“

През Балканската война победоносните български войници от Чатаалджа се снимат пред останките от стената. Тази стена е границата между Византия и България в началото на VI век (!).

Каква е истината за нас, българите? Може би ние и траките сме от едно коляно и при някакъв социален или природен катаклизъм в началото на новото хилядолетие тръгваме към Азия, пребиваваме там около 500 години и после се връщаме обратно, при братята си? Затова и Аспарух не среща траки тук, както се твърдеше в социалистическите учебници. Те били изчезнали

преди нашето идване. Не, ние просто сме срещнали себе си. След половин хилядолетие.

Може би и седемте славянски племена, които канът заварва тук, също са историческа уловка. Как иначе ще разсели мирно и кротко напълно непознат народ из територията на новата си държава? Може би наистина Аспарух минава Дунав, за да освободи народа на Дуло от ромеите.

Казват, че има легенда, в която се говори, че след като разбил византийците при Онгъла, първите думи на кана били: „Аз се върнах в земята на отца си.“

Защо правя толкова дълъг исторически увод? Правя го с цел да ви убедя в това, че ние сме носители на изключително древни традиции. Че светогледът, културата, уменията и бита на българите са плод на вековни натрупвания на знания. Че в нашите поверия, песни и фолклор са запазени обреди и обичаи от най-дълбока древност, събрали знанията и разбиранията на Изтока и Запада, на траки, китайци, персийци и индийци.

Нашите предци са били високо културен народ. Твърди се, че древните българи са разполагали с писменост още преди Христа, а според някои изследователи, като Димитър Съселов и арх. Слави Дончев, идваме (връщаме се?) на Балканите с богата писмена традиция и няколко азбуки, които по-късно биват трансформирани в „глаголица“ и „кирилица“, за които стана дума по-горе.

Наскоро категорично се установи, че антропологични славянски черти притежават едва 15% от съвременните българи.

Вече има сериозни доказателства, че кан Аспарух е дошъл отсам Дунава с не по-малко от 800 хиляди души. Токова може би е било населението на целия Балкански полуостров по това време. Което означава, че ние, българите, сме диктували правилата тук в политически, икономически и културен план поне до средата на XIII в.

*Легендата гласи, че първите думи на
кан Аспарух след битката за Онгъла били:
„Върнах в земята на Отца си“*

Между небето и земята

*Истина ви казвам:
каквото вържете на земята,
вързано ще бъде на небето;
и каквото развържете на земята,
развързано ще бъде на небето.*

Евангелие от Матей, 18:18

Оцеляването на нашите предци в един враждебен свят е зависело изцяло от способността им да живеят в хармония със силите на Природата и Космоса.

Според идеите на фън шуй, а както видяхме и според светогледа на предците ни, домът трябва да бъде изграден и поддържан като част от Природата, да ни свърже със силите, управляващи Вселената.

Домът е свят храм, материално продължение на човешката душа. Къща, отворена към Всемира, която носи на обитателите си хармония с вечно променящите се природни вибрации, цикли и ритми. За съжаление днешните модерни домове често ни разделят от изконния източник на енергия, което носи страдание на тялото и душата.

Изкуството на фън шуй е уникално по своята същност, защото е плод на запазена традиция и знания на повече от три хиляди години. Китай е имал щастието, споходило много малко нации по света, да не прекъсва културните си традиции. Китай не е бил никога изцяло завладяван, книгите му не са горени, религиозната търпимост не е допускала поругаване на духовни светини.

Именно тази благоприятна среда е способствала изкуството, проповядващо живот в хармония – да се запази и развие през вековете.

С времето фън шуй укрепвало в руслото на цялостната концепция за хармонията и връзката между всички неща. На изток наричат това учение *дао*. В източните традиции човекът е умален модел на Вселената, дете на Небето и Земята. Китайците смятали, че за да постигнеш хармония със света, първо трябва да я намериш в себе си. Всички неща в мирозданието са свързани по между си с тънки невидими нишки. Материята и енергията са едно и също нещо в различни проявления.

Какво всъщност е дао? Дао буквално значи **път**. Това е сияещата пустота, невидимият енергиен източник. Всичко във Вселената се движи в пространството и времето, подчинявайки се на природния закон, който можем да открием във всичко, стига да се освободим от суетните грижи и да погледнем света с очите на своята душа.

В основата на дао лежи цялостен мироглед и фън шуй изучава именно тези невидими връзки между нещата в заобикалящия ни свят.

Приемането на правилата на фън шуй започва с осъзнаването, че ние сме част от Вселената. Първо трябва да разберем своето място в света и да се научим да разбираме законите на мирозданието, да работим и управляваме доколкото можем енергиите, които са около нас.

Всичко зримо и незримо е плод на космическата енергия, наричана в Китай *ци*. Тя е изначалната сила, създала всичко и всеки в тази Вселена. Тя кара едни и същи атоми да се свързват по различни начини по между си и да се превръщат в камъни, в дървета, реки, живи същества и растения.

Древната мъдрост гласи, че човек може да живее 30 дни без храна, седмица без вода, 3 минути без въздух, но умира в мига, когато ци напусне тялото му.

Когато човешкото тяло остарее и умре, заключената в него енергия се връща във Вселената, откъдето е дошла. Но само физическата ни обвивка е подложена на изменения. Нашата вечна, съставляща изначална същност пребивава във всички неща и съществува вечно. Тя не се ражда, не умира и не може да бъде унищожена. Тя участва във вечно-то циклично създаване и унищожаване на всички форми и същности.

За съжаление днес ние предпочитаме да не забелязваме този кръговрат на единството, а сме съсредоточени върху търсенето на различията между нещата и класификацията на проявленията.

Българското светоусещане

*И Тангра вложи
в хората своя огнен дъх.
Така у тях се е появила душата.
А тя е безсмъртна
и е главното в човека.*
„Сказание за дъщерята на Хана“
Микаел Башу (XV в.)

Основна цел на тази книга е разкриването на това как да практикуваме изкуството на хармонията в и около себе си „по български“. Това обаче е възможно само ако се проучи народния светоглед на българина: начина на възприемане на слънцето, луната, небето, различните природни и космически явления.

За българите светът е творение на Бог. От тук и поговорките: „Бог го така направи“ или „Бог е така решил“. Дедите ни вярвали, че има небе и светците, праведните души на мъртвите и ангелите живеят отгоре. Самото небе е било схващано като отражение на земния живот и похлупак на света, намиращ се високо над земния свят. Вярвало се, че краищата му допират някъде земята, но никой смъртен не може да стигне до тези места.

Съществуват множество български приказки за небето, които разказват, че някога то било близо до земята, но след многото лоши постъпки на хората се издигнало високо над тях.

Българинът вярвал във възнесението и в справедливия съд, очакващ всеки след неговата смърт.

Дедите ни имали стройна астрономическа система и точен календар, но през вековете у народа е останало простото схващане, че звездите са символ на живите хора и техният брой съответства на броя на хората на земята. Смятало се е, че когато се роди дете, на небето грейва още една звезда, а при смъртта на някого неговата звезда угасва. Тези възгледи са застъпени и в част от народните приказки, като често старите хора подчертават, че падащата звезда е краят на нечий живот.

Предците ни обожествявали Слънцето. То било възприемано като живо същество, като най-често било представяно като млад момък. Вярвало се е, че има всички човешки нужди: жени се, състезава се по хубост с хората, притежава огромни магически сили. Според народните представи има две слънца – зимно и лятно, които вървят по различни пътища и на различно разстояние от земята.

Луната е възприемана като млада девойка, понякога и като сестра на Слънцето.

Обяснението на лунния цикъл било, че слънцето гони луната по небосвода и на всеки 28 дни успява да я догони и изяде част от нея. Всяка фаза на луната имала значение за българина. Различните фази заемали важно място в живота на хората. Те били разделяни на три части: пълнолуние – пълната луна, когато луната се „пълни“ – *новина*, пълнеж и когато се „изпразва“ – *усип*, *разсип*.

Всяка една от тези фази се свързвала с различни поверия и дейности, които били започвани по време на дадена фаза.

Строеж на къща се започвал при *новина*, ленът се сеел на *усип*, дървата се секат на *усип*, за да не ги ядат червеите. Вярвало се, че по време на *усип* могат да се лекуват болести.

Народните вярвания не са свързани само с природата – българите вярвали в магичното и свръхестественото около себе си. Някои от тези вярвания са свързани със самодивите, обитаващи горите и дивите планински усой. Самите гори били възприемани като стена, ограждаща отвъдното царство. Пътят към другия свят минавал през гората. Тя се възприемала като част от отвъдното. Там живеели ламии, змейове и хали. Ламията е отъждествявана като женско същество, подобно на голямо влечуго с остри нокти на краката и кучешка глава с остри зъби. Образът на ламията намира широко приложение в народния фолклор на българина и в много народни приказки се разказва за ламии, които правят лошо на хората, крадат златните ябълки или препречват изворите, за да причинят суша и страдания в селото. Често пъти ламията е представена като триглава, шестглава или деветглава.

Халите са сестри на ламите и се появяват като градоносни облаци или гъста мъгла и унищожават реколтата.

Враг на халите и ламите е змеят. Той е изобразяван като млад мъж с опашка и крила под мишницата. Долната част на тялото му е покрита с лъскави люспи, като от злато.

Формирането на българския светоглед и културната традиция може да се раздели на няколко условни етапа. Първият е свързан с идването на българите от Азия и основаването на Стара Велика България. Нашите деди несъмнено са донесли със себе си късчета от източната култура, плод на съжителство с могъщи империи като китайската и древни култури като индийската.

Условният втори етап е свързан със „завръщането“ ни на Балканите, когато става интересна културна „смес“ – сплав между традициите и светогледа на „азиатските“ българи с тези на траките, местните българи и славяните.

Третият етап е времето на покръстването, когато езическа България възприема християнската

религия и византийската култура, която в тази епоха е в разцвет.

Моментът на покръстването, поне за мен, е изключително спорен, тъй като не е ясно църквата ли е покръстила езичеството или езичеството е „покръстило“ православие-то, но за това ще говорим по-нататък.

Четвъртият и последен етап от формирането на българския светоглед се свързва с идването на османските турци на Балканите. Тогава България губи своята държавност и пада под османско робство, което води до „капсуловане“ на традициите в семейството и рода – факт, който оставя трайни следи в нашата битова култура.

Архитектурата на българския дом

*Да се завърнеш в бащината къща,
когато вечерта смирено гасне...*

Д. Дебелянов

Строителните умения на Аспаруховите българи се проявили веднага след заселването им отсам Дунава, където те предприемат огромна и мащабна дейност. От този период в българската история са градове и селища като Плиска, Мадара, Карвуна, Дръстър, Варна, Крън, Карнобат, Тутракан.

Започнатото по нашите земи строителство е било държавна политика и се доказва от стиловите архитектурни сходства между българските градежи в Плиска и древните български градове в Армения и Кавказ.

За големите строителни умения, както и за уменията в областта на художествените занаяти говори Йоан Екзарх. През X в. той описва ослепителния блясък на втората българска столица Преслав, която е смайвала средновековния човек с великолепието на своите дворци, църкви и други постройки и тяхната изящна украса.

Българите са имали сериозни познания в математиката, които са използвали при строителството на своите домове, дворци, църкви и крепости.

Древните майстори използвали пропорции, сечения и архитектурни модули.

При строеж на сгради, особено в периода на Второто българско царство се ползвали чисти аритметични съотношения – 1:2, 2:3.

Това архитектурно великолепие е признато и от турците, които назовават в летописите си от времето на завладяването на България покорения Константинопол с името „Стамбул“, а покорения Преслав – старата столица на България – „Ески Стамбул“ или Велики Константинопол.

Аспарух носи отсам Дунав богата културна традиция не само в архитектурата и строителството. Във времената на варварска Европа нашите владетели притежавали държавен печат (само императорът на Византия ползвал такъв), пишели (*с черти и резки*) върху хартия със златна боя, която наричали *шаръ*... Цялата веществена и духовна култура, донесена откъм Памир, допринесла изключително много за политическото и духовно извисяване и великолепие на Аспарухова България.

Но да се върнем към основната цел на нашата книга – българската къща.

Според етимологичния речник къщата е място, пространство, в което се намира огнището. Затова в старите къщи помещението, където се е намирало огнището, се наричало именно *в'къщи*.

Някои автори свързват произхода на думата „къща“ (на старобългарски *кѡшта*) или „хижа, заслон, жилище“ с *кътам* (на старобългарски *кѡтати*), „скътвам, скривам, съхранявам“, която е без съответствия в другите езици.

В българската народна традиция къщата, жилището се представят като мястото, където огнят гори, където можеш да се скриеш, където е „скътано“ семейството ти, мястото, където е твоята *жи*.

Самият факт, че в думата *къща* се съдържа буквата *ъ*, я прави много българска, сакрална по своята същност.

Етнографите все още не са изчистили докрай терминологията, свързана с отделните помещения на българската къща.

Навсякъде в България за всеки тип жилищна сграда е възприето означението *къща*. Същото име се дава и на помещението, в което се намира огнището: *къщи*, *у'къщи*, *в'къщи*. Останалите, безогнищни помещения, се наричат *соба* или *одая*. Понятието „стая“ се налага значително покъсно като част от книжовния език.

Класическата българска къща е най-често с квадратна форма. Целта на разпределението на помещенията е създаване на хармонично и спокойно пространство. Основният смисъл на тези усилия бил насочен към изграждане на среда за общуване и единство.

При правилният квадрат това се постигало чрез разделянето му на четири еднакви помещения, посредством две вътрешни стени, които се пресичат някъде около средата на основния квадрат. Така основният четириъгълник бил разчленен на четири малки квадрата: единият се заемал от чардака, другият от *къщи*, останалите два били или две *соби* или *соба* и *килер*.

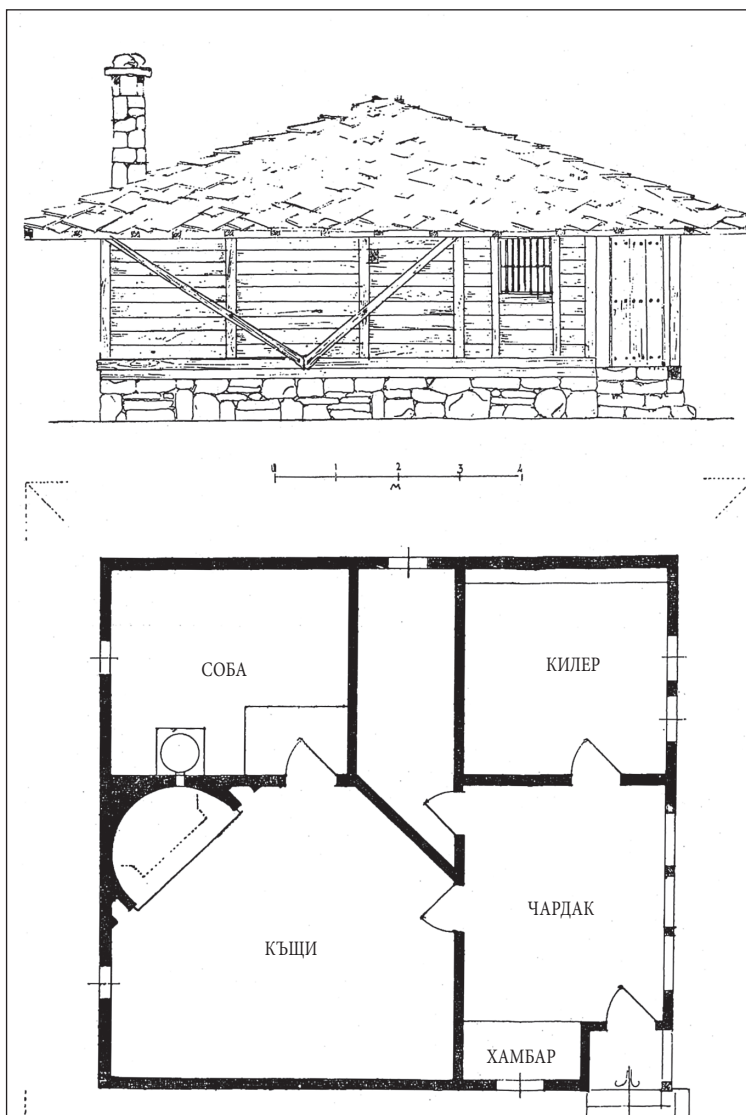
Изключително значение българинът отдавал на *чердака* (*пруста*), открита отпред или отстрани част от къщата, през която се минава, за да се влезе в нея.

Прустът е приветливо помещение, нещо средно между тераса и стая, естествено вписано в цялостния план. За нашите предци *прустът* изпълнявал ролята на предверие, антре. От тук се влизало в *къщи*. Собите (стаите) се намирали винаги до *къщи* и били директно свързани с него.

Древните българи строели от дърво и камък, покривните конструкции били със стрехи, старите майстори познавали стълбовата конструкция. Вратите били с добре оформени горни и долни прагове.

Преклонението пред огъня се изразявало ясно в подредбата на къщата. Домашното огнище винаги

Разпределение и фасада на къщата
на Лазар Матев в с. Стайновци, Тревненско,
строена в началото на XVIII в.

е разположено в центъра, мястото, където кипи семейният живот. Обикновено огнището било с кръгла или четвърти-та форма, малко или повече вкопано в пода.

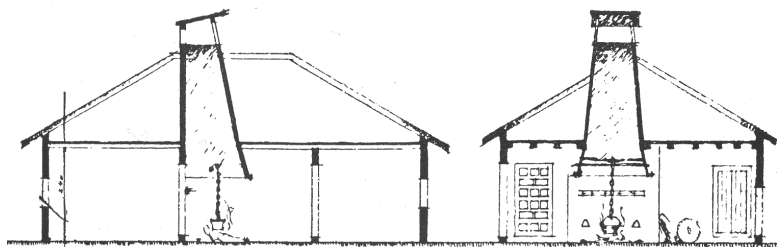
Мястото от двете страни на огнището се наричало *кът*, това било почетното място, предназначено за най-старите хора в къщата или за знатните гости.

Огнището е сърцето на дома, то е толкова важно, че българинът е изковал израза „бащино огнище“. Неговото място най-първо се избира при градежа на нова къща. То е винаги на изток или на юг, никога на север или на запад, и ако тази част на дома, в която се намира то, е широка – слага се в средата (Хр. Вакарелски, „Етнография на България“).

Коминът – неразделна част от огнището – е обект на ритуално превъплъщение. На Мечкинден – празникът на свети Андрей Първозвани – жените хвърлят просо, варена царевича, фасул нагоре в комина.

Невестата, като влезе за първи път в новия си дом, отива при огнището, разбърква огъня и поглежда през комина (Д. Маринов, „Народна вяра“). Болестите, които ни мъчат, казва поверието, през комина влизат, ако допуснем огънят в огнището да угасне.

През комина излитат към небето душите на мъртвите. Затова комините често били „обожествявани“ – изграждали ги подобни на малки къщички – обичай, запазен и до днес.

Къща от XVII в., с. Зебел, Трънско. В центъра е огнището.

